

השוק הקטן לחנוך ברטוב

הוא מאיר את גדולתה של המשפחה שחישלה את הדור הקודם, שם היה כל אחד מוכן למסור את נפשו למען חברו ועכשו גדל מין עשב שוטה... אמנם גדליה (ב"דוד יחיד") כיסיו מלאים כסף אך איש צר עין ורע לב הוא, ורק הדוד נותר כגושא מאור ה' סבא, כי סערת הנעורים שככה ותחליף למשפחה לא נמצא, וכולם מייחלים לדוד שיקח חבל בשמחת רעים, כי הוא הנהו השריד האחרון של תרבות שר' שית עתיקה, סמלה של תקופה. גם בקיבוץ אין ברטוב רואה את ה' מסגרת החברתית הנאותה, שם יוכל אדם למצוא את פינתו שלו, למצוא את עצמיותו.

לייזר (ב"ידידו של ממת"ה) עשה רבות בפלמ"ח, אבל מיום שבא כילד גיטו היו חבלי הסתגלותו קשים והש' פעתו שלילית ותומה גבהה בין לייזר ובין הקבוץ והוא מתפש לו "גיוב". לא נולדתי לשבת במקום שבו אמות — אומר לייזר — העצמות שלי נדבקות זו לזו, וגם כסף אני רוצה להרוויח. גם להדם ("חברנו להדם") בא אל הקבוץ וכבר היה חשד על הכל כשי פוס אנטי וציאלי. החברים לא רכשו לו אמון והוא נשאר כיור במקום יור צא דופן, גם התגייסותו לבריגדה וגם שחרורו היו בהולים בלתי מובנים ו' הוא נשאר פרוש ושחקן ולא מצא אפי שרות להתמוג בחברה הקבוצית.

זוהי הגלריה של אנשי הקבוץ שאין להם בסיס מתוות לרגלם — אין איש חושב עליהם ואין מתחשב אתם ומש' תף אתם — בריות המוכנות לספר את ספור חייהם אלא שאין למי. "כאשר יואים אותי מתקרב לחדר; של חבר, פולט תמיד מישהו: "ער געהט", וכבר יודעים הכל שבי מדובר והם נושמים עמוקות כדי שיוכלו לא צור כח ולסבול את דוב הרוק הזקן, האין זה מכאיב? זה מכאיב. ("קצרו וארובה") כך הפך דוב למקרה אבוד בקבוץ.

חנוך ברטוב העלה שטח חיים מצומצם. הוא לא הרחיב את התחומין. אני שיו אינם מרחיקים לכת. הם מסתפקים במע' הזכרונות שנשאר להם לפליטה, אבל אין הם מעיזים להלחם על דעתם, ובמידה שמתגלה אצלם רצון לחיים — אין בהם משום כיבוש אידיאליים. אין הם מחפשים משימות ובמידה שעומד דם על דעתם אין הם מוצאים את עצ' מם.

זרים הם לקיבוץ, למושבה ולשוק (הסוף בעמוד 6)

רוצה שבנו ישאר יהודי נאמן לדעותיו. "בן סורר ומורה", אין לי צורך ב' עבודתך הטמאה, בשקוף זה, לך מביתי לך".

זוהי זעקת האב שלפתע נודע לו שבנו מחלל את השבת למען יוכל לפר' נס את הבית.

אין כאן העמקה של מחשבה, הוויכוח מסתיים בבריחת הבן מן הבית אל הקבוץ. ואין הבריחה מתוארת באור דומטי, ורק לאחריה אנו שומעים את ההרהורים הפנימיים של האב ראובני המחפש דרך לפרוץ אל הקבוץ הנצור. האב מקבל על עצמו יסורים וצינויי גוף ועבודה ומחכה ליום — לתנות כבן, אבל אינו זוכה לכך. יגאל נפל כקרבו יחיד בשעת הרעשה והתהום בין האב והבן נשארת פעורה... עולם ה' אבות והבנים לא בא על תקונו והאמר נותי, אם כי סומנו קווי פרשת הדוכים. עולם האבות בהארותו של ת. ברטוב עומד על כנו. אמנם, תשושים הם, תמי הוגיים, מעוררים רחמים, אך לעומת חמדת החיים של הצעירים המתחמקים או בורחים, הרי הדור הקודם זוהר, אם כי זהו זוהר ווגטיבידיוער.

אבי סולימאן הקולוניסט הוא איש ה' עבר ושמו יצא לתהילה עקב מלחמתו עם שכניו הערבים. כשהוא עובר ב' רחוב וקומתו זקופה ובלא מקל, אין אדם שלא יתעכב ולא יתן בו מבטי התפעלות. לא רק כבודו הוא, — כבוד הדור כולו הוא. בני גילו פרשו כבר ושבקו חיים לכל חי והוא נותר לבדו ומחכה שיכבדוהו, שישכימו לפתחו. אבל העולם נשתנה בינתיים, גם ראש העיריה הוחלף, ורק אבו סולימאן הוא משה דוד פולונסקי וזכר לבדו את היום ההיסטורי בו הנחית מכות לערבים ו' הוא חי בכוח זכרונותיו אלה.

אפילו מיסטר טויטל ("הסכם עם מיס' טר טויטל") דמות יוצאת דופן חסרת לשד סיפורי גם הוא עומד עמידה פי' סית בפני סערות הזמן. ההסכם המס' חרי, שלפיו התחייב המורה שיינפלד הצעיר לדאוג למחייתו של מיסטר טויטל של הישיש ואשתו עד סוף ימיו — תמורת הבית שקבל ממנו — עורר הר' גשות חיעוב בשוק הקטן במושבה. סבורינו היו שהמורה שיינפלד מכסס את עסקו על המקוה שהצד השני ימהר ויעבור מן העולם, והנה ההפך מזה קרה — שיינפלד מת ומיסטר טויטל מלוחו בדרכו האחרונה.

ברטוב המספר תודה און תקוותו ב' דור הקודם ואינו נותן את אמונו בדור הצעיר. דרכיהם אינו נראות לו.

מן הרומן רחב היריעה שבספריו ("החשבון והנפש", "שש כנפים לאחד") פנה עכשו חנוך ברטוב — אחד מאנשי הפרווה הצעירה — אל הנובילה קצרת המצע וחדת הבטוי.

אם מקרה גרידא או קריעת אשנב חדש, הרי בעצם תפנית זו צרור אחד הסימפטומים המציינים את דרכו האי' פית של הסופר המחפש את קצב הזמן, את הסגנון שיהלום את כלי עיצובו ויכולת התרשמותו, ואת הצורה הספרורית שתהא הולמת את הפעולה הדיני' מית.

בעצם התמורה המורפולוגית אנו רר' אים אה כניעת הסופר למסיבות התקו' פה, את הודאתו ברבים שאין להשלים את החיים הפרושים לפנינו, אין למצו' תם כמסכת מוגמרת כל עוד המאורע לא נהפך לסמל והערכים — לקנין. כי דומן, משמעותו — חתימת תקופה והטבעת גושפנקה של קבע מטעם ער' לם החומר והרוח העומד מושתת על מכונן, ואולם בנו עדיין העראי שולט שלטון אין מצרים, חיינו עוד זורמים בסימן האמפרוביוציה, ואין דמות קבר' עה לחברה ואין צביון מוצק למציאות. מובן, איפוא, שהתפיסה האמפרסור' גיסטית שקסמה לחנוך ברטוב היא אה' הזמו החדש, והספור הקצר מבטא את רוחו ורחשיו.

בעיות האדם והדור שאלות הן ה' מטרידות את ספרותנו החדשה, בין יחיד במאבקו עם עצמו, ובין אדם בעמדו נוכח כל החברה כולה.

"השוק הקטן" (" לת. ברטוב, קובץ נובילות הוא של אנשי בינים, בינונים, שלא אידיאה מטלטלת אותם ולא המע' שה הפורה מכלכל את הליכותיהם. זהו ספור פשוט של אדם פשוט, אשר שמשו שקעה ארלא זרחה, בכלל ונתיב חיי שרי בצל.

סיפורים של עולמות נפרדים : זקנים וותיקים, אבות ובנים. א) האבות או הזקנים כבר עברו את סף ימי הזוהר והם גיוונים רק משיירי העבר, מזכרר' גזת עטורי הילה רומנטית ("יומו של אבו סולימאן", "בדידות" ב) הוותי' קים אשר לא נקלטו בקבוץ והלכו לח' פש תמורה בחיים, בבריגדה ובמלחמה ("חברנו להדם", "קצרה וארוכה" ג) הבנים אשר מאסו בביתם הדל והם מבקשים אדמת צמיחה אחרת ("בעקבי הבן", "מבריתו והב") וכזם נאחד ער' למס קועם ואין הם מוצאים את עצ' תם, אינם מוצאים את הדרך אל החיים. סיפורים אלה שלב הם בתהליך הגר' רלי של התפוררות המשפחה, של הת' מוטטות עולם המסורת ("הדוד היחיד"), או של הורים שעקרו מנוף הגלות כדי להאחו בקרקע חדשה, משולהבים על ידי רעיון והתחיה, וכאן אחרי לבטים ונסיוגות מרים הסתפקו במשהו בתוקף המסיבות וקנו שביתה במושבה הקטנה, או זקנים שבטיבת גילם יושבים בבדי' דותם ומחכים ליום שיודקקו להם ויפ' קדו אותם.

אלה הם קווי ההכר הנפשיים של גבוי' רי ברטוב בנובילות שלו ואם כי אין להעלות מכנה משותף לקובץ סיפורים שכל גושא לחוד מופלג ממשנהו, הרי אפייני ומאלף הוא שחוט אחד משוך עליהם המאחדם למזות אחת, והיא: ה' רתיעה מפני ההוה שאינו מספק את תלומם ואין בו תשובה ליסוריהם. אך בעוד שעולם האבות והוותיקים אפוף רעיון והגשמה בצידו, הרי עולם הבנים מציין את ההתחמקות והבריחה מפני ה' האבקות.

שטח תיאורו של ברטוב היא המוש' בה הקטנה, שאיננה נראית לנו בשלימו' תה, אלא כחלקה המקוטע בפרברה, או הקיבוץ שאף הוא אינו מאר בצדו ה' חיובי.

שיבתו של עמוט גליקמן ("מבריתו זהב") היא הפגישה עם השלייה שבי' חיים, עם דוד וינגלס המחפש רוחים קלים ובו למושבתו.

מגע ראשון בלתי צפוי זה מתלווה אל עמוט בשהותו בבית הוריו והוא מהרהר נוגות, שנים חיכו לו בבית יב' שוב הוא מתהלך כאבל וחפוי ראש; אבי — שכיר'יומ, את צריפו מכר באונס התנאים ועגמה שורה בכל עמוט חזר מהעולם הגדול ואין רצונו בחיי עבודה, אינו רוצה שכל חיי יעברו על לא כלום להיות תקוע באדמה.

זה קולו של הבן, אבל האב לעומתו יודע את דרכו שקשרי נפש קשרוהו אל הארץ והוא בא לחיות ולעבוד בה. בשביל הבן — החיים הם דירה הגונה ועבודה טובה, ובעיקר שני דברים: כסף ואגרוף. זוהי חזית ראייתו את האדם, אבל האב מפסיקה ומתריע כי בן ה' מסוגל לבזז לעשרים וחמש חיי עבודה הוא...

האב לא המשיך כי דמעות חנקו את גרונו, והבן? הבן חזר לנכר ובחגורתו טמונת מטבעות זהב כדי להבריחן מ' עבר לגבול ולזכות בשלמונים, ורק ב' כוח המספר הוא מתחרט וחוזר בו מ' דרכו הגלויה.

תמונה דומה באותו מפגש בין אב ובנו אנו רואים בסיפור אחר ("בעקבי הבן"). יגאל וראובני — זוהי אותה תהום של אי הבנה בין אב לבנו, וה' פעם — על רקע של דעות לאמונה. ראובני החילוני שבנו מפרנס אותו גם הוא בא לידי קונפליקט גלוי עם בנו, אינו רוצה שבנו יעבוד בשבת, היא

" השוק הקטן" ספורים מאת ת. ברטוב, בהוצאת "ספרית הפועלים".